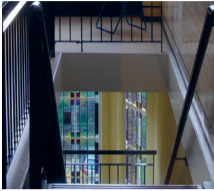

KERK in DEN HAAG

MAANDBLAD VOOR SPIRITUALITEIT, CULTUUR EN SAMENLEVING JULI/AUGUSTUS 2012 ■ WWW.KERKINDENHAAG.NL

PAGINA 3

Appartementen in het patershuis

PAGINA 5

Een stoere kerk op Scheveningen

PAGINA 8

Bezinnend wandelen in Haagse parken

EN VERDER Oratoriumkoor klinkt als nieuw ■ 'Schande dat IKW moet stoppen' ■ Minder preekijgers, meer speurhonden ■ Juweeltje van een schuilkerk

'Dineerleren' op het Aloysius College

'Je bent altijd welkom hoor'

Jaber (rechts): 'Tijdens schooltijd gaan we vriendschappelijk met elkaar om.'

INTERVIEW Scholieren op het Aloysius College gaan thuis bij elkaar eten. Leerlingen van verschillende culturele achtergrond, wel te verstaan. Jaber moest even wennen aan de honden. En Justin miste het bestek.

JABER DAHOU – MAROKKAANSE OUDERS, geboren in Nederland – komt nooit bij een Nederlands gezin over de vloer. En Justin Lamers – Duitse ouders, ook geboren in Nederland – had op zijn beurt nog nooit een Marokkaans gezin bezocht. Dankzij het project 'dineerleren' van het Aloysius College is daar verandering in gekomen.

ze hebben onlangs bij elkaar gegeten. 'Meer begrip kweken voor elkaars culturele achtergrond', was het doel van het project. 'Maatschappijleer' in de praktijk.

En, wat viel de beide jongens op? Justin somt het op: 'De moeder van Jaber

Lees verder op pagina 2

Verhaal van Den Haag in Historisch Museum

Wat is de overeenkomst tussen de koningin en Haagse Hopjes? Ze zijn beide 'typisch Haags'.

In het Haags Historisch Museum wordt aan de hand van voorwerpen en schilderijen een rondleiding gegeven over alles wat Haags is: de 'kakker', ADO, Haagse Harry, 'zand en veen' en de oeielaar in het stadswapen.

DONDERDAG 2 AUGUSTUS, 10-11 UUR. KORTE VIJVERBERG 7. MEER INFORMATIE OVER ZOMERSTEK, PAG. 7 EN WWW.KERKINDENHAAG.NL.

Laatste praaisdienst in de Pax Christikerk

Zomaar een uurtje zonder poespas

REPORTAGE Tot voor kort waren in de Pax Christikerk zaterdagse praaisdiensten. Lofprijzing, aanbidding, stilte en zang wisselden elkaar af. De opkomst was laag, daarom is er een punt achter gezet. Een reportage van de laatste dienst.

WIE DENKT AAN EVANGELICALE kerken, denkt aan volle sporthallen, handjes in de lucht, een flitsende presentatie en live-muziek. Niets van dit alles tijdens de praaisdienst in de Pax Christikerk, een gereformeerde kerk in Mariahoeve. Nog geen vijftien bezoekers zijn er,

in het halletje van het gebouw. Het is dan ook de laatste keer dat zo'n dienst gehouden wordt.

Vaasje narcissen

Bij binnenkomst is veredelde liftmuziek te horen. Drie rijen stoelen staan in een halve kring opgesteld tegenover een beamer. Links een houten rooster met paarse en rode kleden, rechts een

Sommigen kunnen opmerkelijk veel impulsen aan

tafeltje met een vaasje narcissen en een kroon plus hart van zilverfolie. De vaste bezoekers druppelen binnen. Ouderen, die elkaar bij de voornaam noemen, en een enkel echtpaar. Het is stil. De vrouw die de dienst leidt, dankt de Heer voor zijn aanwezigheid en vraagt om inspiratie. Dan begint het eerste lied. Vol enthousiasme klinkt haar stem door een microfoon,

Lees verder op pagina 2

Uw 'spirituele moment' in 125 woorden

Wat was de afgelopen twaalf maanden uw meest spirituele moment? Schrijf het naar *Kerk in Den Haag*. De bijdragen mogen niet langer zijn dan 125 woorden (vergelijk het met het zogenoemde 'ikje' in *NRC Handelsblad*). De opvallendste momenten worden geplaatst op de website van

Kerk in Den Haag.

Inzenden kan gedurende de zomermaanden, tot eind augustus, naar redactie@kerkinderhaag.nl.

Voor een zomerlange inspiratie!

TWEE 'SPIRITIKJES' ZIJN AL INGEZONDEN. ZIE PAGINA 3 EN 4.

Kleine Zusters weg uit Den Haag

'Als buurvrouw aanbelt, bid ik gewoon iets later'

INTERVIEW Bidden, werken en openstaan voor de buurt. Dat deden de Kleine Zusters 56 jaar lang in de Schilderswijk. Eind juni vertrokken ze.

NA 56 JAAR IS ER EEN EINDE GEKOMEN aan de presentie van de Kleine Zusters van Jezus in Den Haag. Zuster Madeleine en zuster Sylvia verhuisden eind juni naar zustergemeenschappen in Amsterdam en Brussel. Het afscheid was in de Elandstraatkerk.

den destijds lorrenboeren, zigeuners en arbeiders.' Naderhand zijn de zusters – hoe toepasselijk – verhuisd naar de Zusterstraat.

'God grijpt in buiten de schijnwerpers'

De zusters wilden onder de mensen leven, zoals Jezus dat deed, voor hij zijn publieke leven begon. 'Met de minder-

Lees verder op pagina 2

De Kleine Zusters, nog net in Den Haag. Madeleine (l) en Sylvia.

advertenties

JOHAN WASSENAAR
VOETBEDDEN, OP-MAAT EN SCHOENEN

Prins Hendrikstraat 132 2518 HX Den Haag 070 363 75 19
info@johanwassenaar.nl www.johanwassenaar.nl

Reinoud Schoemaker,
LETSELSCHADE ADVOCaat
Uw letsel mijn zorg
070 - 40 43 34 6
ADVOCaat@REINOUDESCHOEMAKER.NL
WWW.REINOUDESCHOEMAKER.NL

ILLUSTRATIE WILLEKE BROUWER

advertenties

Van Der Helm
uitvaartzorg

persoonlijke begeleiding bij uitvaarten... van mens tot mens...

070 - 335 03 97 - www.vdhuz.nl

P.J. de Groen
KLOKKENMAKER

Reparatie aan alle soorten klokken.
Billijke prijzen door rechtstreeks van atelier.
Klokken worden gehaald en terug geplaatst.

070 - 511 4250
NARCISLAAN 28 WASSENAAR

Engelen & Spoor
UITVAARTVERZORGING

Gericht naar uw persoonlijke wensen

Verzorgen en hulp bij verzekeringen en deposito's

Diverse uitvaartcentra beschikbaar, o.a. 'Sorghvliet', Groot Hertoginnelaan, 's-Gravenhage

Kantoor
Jan van Nassaustraat 110, 's-Gravenhage

Tel. (070) 350 7000
(dag en nacht)

info@engelenenspoor.nl www.engelenenspoor.nl

Fa. A. H. Kerkhof & Zn
uitvaartzorg sinds 1892

BEGRAFENISSEN - CREMATIES
Traditioneel - Persoonlijk - Eigentijds

o.a. beschikbare rouwcentra in de regio „SORGHVLIET” Groot Hertoginnelaan 1 „WALDECK” Oude Haagweg 28 Loosduinen

THUIS-opbaring met vereiste middelen en zorg

- Vastlegging persoonlijke wensen in een wilsbeschikking
- Kostenbegroting, -informatie
- Uitvaartverzekering (geïndexeerd)
- Deposito (waardevast)
- Uitvaartverzorging op alle begraafplaatsen en crematoria en voor elke verzekeringsmaatschappij in Nederland

Kantoor en bespreekruimte
Groot Hertoginnelaan 227 - Den Haag

telefoon
070 - 3451676

JPOFFSET
DE DRUKKER VAN ZAKELIJK NEDERLAND

JP.NL

1000 Excuses! Het correcte e-mail is bocahpring@gmail.com, mailt u svp nogmaals?

..Zen, Eckhart, aquarius, tao, vedanta... zegt het je iets? Oosterling 69 jr, zoekt spirituele vrouw 52 - 62 jr voor gesprekken en uitgaan, bocahpring@gmail.nl

Uw levensverhaal als geschreven portret...

www.vanderveldenschrijft.nl
06-34412206

SCHURMAN KLEIJWEG DE VRIES ADVOCATEN

Effectieve rechtshulp door specialisten
Oriënterend gesprek gratis na afspraak
Ook gesubsidieerde rechtshulp

TELEFOON 070 - 427 32 15
www.skv-advocatenkantoor.nl

Dineren met Jaber en Justin

Vervolg van pagina 1

droeg een hoofddoek. Ik moest toen ik binnenkwam mijn schoenen uitdoen. En we aten een gerecht dat je met stukjes brood naar binnen moest zien te werken. Er was geen bestek.'

Jaber lacht: 'Als we spaghetti of aardappelpuree eten, gebruiken we wel bestek hoor. Maar dit soort eten, met aardappels, kip en groenten, schep je op een stukje Marokkaans brood, en dan eet je dat in z'n geheel op.' Verder vond Justin niet dat er zoveel verschillen waren.

Jaber: 'Voor mij was het bijzonder dat ze bij Justin thuis honden hebben. Bij moslims mag dat niet. Ik vroeg of ik mijn schoenen moest uitdoen, maar die mocht ik aanhouden.' De wijk waarin Justin woont, Benoordenhout, voelde anders aan: 'Ik ben geboren in de Schilderswijk en woon nu in Moerwijk. Daar is het veel levendiger. En Benoordenhout is alleen maar wit.' Voor het eten spreken moslims - vaak

zachtjes in zichzelf - een kort gebedswoord uit: in naam van Allah, en een dankwoord na afloop. Jaber: 'Maar dat gaat zo snel en zo stil, dat niemand dat eigenlijk van elkaar merkt. Hooguit zien anderen soms even mijn lippen

'In Moerwijk is het veel levendiger'

bewegen.' Heeft Jaber bij Justin thuis ook Allah gedankt voor de pasta met tonijn? 'Ja, natuurlijk.' Justin: 'Daar heb ik niets van gemerkt.'

Regels

Na het eten hadden ze nog wat zitten kletsen over de verschillen. Over het drinken van alcohol, bijvoorbeeld. Als Justin uitgaat, drinkt hij: 'Waarom niet?' Jaber: 'Gelovige moslims doen

dat niet. Ik heb er ook geen behoefte aan. Ik ben druk genoeg van mezelf.' De regels met betrekking tot het uitgaan zijn bij Jaber thuis sowieso wat strikter. Na 12 uur 's nachts op straat rondlopen vinden zijn ouders geen goed idee. Maar verder denkt Jaber dat zijn ouders niet strenger zijn dan die van Justin.

Jaber vertelt dat hij bijna alleen Marokkaanse vrienden heeft, en een enkele Turkse en Surinaamse. 'Ik ken die jongens vanaf toen ik klein was, uit de buurt.' Op school zit in de pauze eigenlijk iedereen bij zijn eigen cultuurgenoten. 'Maar we gaan tijdens schooltijd wel vriendschappelijk met elkaar om hoor', verzekert Justin.

Jaber zegt dat Justin best nog een keer mag komen eten.

'Je bent altijd welkom, hoor!' Justin nodigt ook meteen Jaber uit. Eerst maar eens samen de presentatie voor maatschappijleer in elkaar zetten, waarin ze verslag doen van hun bevindingen. En samen op de foto.

MARGOT C. BERENDS

Zusters weg uit Zusterstraat

Vervolg van pagina 1

bedeelden, in hun wijken, en hetzelfde laaggeschoolde werk doen als zij.' Ze deden ook vrijwilligerswerk, elders in de stad. Zo werkte Madeleine in het Jacobshospice aan de Koningin Emmakade.

'We bidden 's ochtends en 's avonds gemeenschappelijk. Daarnaast is er dagelijks een uur stil gebed. We willen openstaan voor het mooie in het leven en in mensen. Dat doen we in gebed, maar ook in praktische zin. Als de buurvrouw aanbelt omdat ze een formulier niet begrijpt, bid ik iets later. Wij zien in deze wijk veel solidariteit, mensen die elkaar ondersteunen, die moed, geduld en liefde tonen. Dat inspireert ons weer.'

Kwetsbaar

Zuster Madeleine heeft 34 jaar in Den Haag gewoond, Zuster Sylvia 16 jaar. Twee jaar geleden werd duidelijk dat de Nederlandse gemeenschap, met twee Kleine Zusters in de Amsterdamse Jordaan en twee in Den Haag, kwetsbaar geworden was. Uiteindelijk werd gekozen voor één gemeenschap in Amsterdam-IJburg. Madeleine verhuist daarheen. Sylvia voegt zich bij de gemeenschap in Brussel.

De afscheidsviering was voor beiden een ontroerende ervaring. Madeleine: 'Deken Ad van der Helm en pastor Marijke Witteman hebben die morgen ons geholpen te zijn wie we zijn. In zijn preek sprak Van der Helm over Bethlehem, symbool van de kwetsbaarheid van ons leven en van onze wereld, maar ook van de bijzondere werkzaamheid van God. Buiten de schijnwerpers, buiten de grote machtscentra van economie en politiek grijpt God in om mensen heil, geluk en vrede te brengen.'

'Misschien ga ik eerst wel op een bankje zitten'

De zusters hebben een tekst voorgelezen over de Emmaüsgangers. 'Wij willen net zo zijn als Jezus op weg naar Emmaüs. Meelopen en luisteren. Op een zeker moment ontdekken mensen wel wie we zijn.' Ook hebben zij voorbeden uitgesproken. 'En gedankt voor de vriendschap, het wederzijds gedeelde lief en leed. Voor de rijkdom aan contacten met

mensen van verschillende culturele en religieuze achtergronden.'

'Weggaan is best moeilijk, want ik voel mij hier thuis', zegt Sylvia. Madeleineervaart hetzelfde: 'Het is een uitdaging iets nieuws te beginnen, maar het doet pijn iedereen achter te laten. Eerst maar eens landen op IJburg. Misschien ga ik wel op een bankje zitten, en via de kinderen kennismaken met bewoners. Ik vermoed dat er veel eenzaamheid is.'

NELLEKE DE JONG-VAN DEN BERG

FOTO ROGIER CHANG

De Kleine Zusters van Jezus zijn geïnspireerd door de trappist Charles de Foucauld (1858-1916). Hij vond dat religieuzen tussen 'gewone mensen' moesten wonen. Hijzelf leidde een contemplatief leven te midden van de Toearegs in Tamanrasset (Noord-Afrika).

Lofprijzing in de Pax Christi

Vervolg van pagina 1

boven de elektronische begeleiding uit. Op het scherm verschijnt een groot kruis met daaroverheen de tekst van de liederen.

'Regeer in mij', klinkt het, en 'Maak groot de Heer'. Veel liederen zijn ver-

Na ruim een half uur is het tijd voor een intermezzo. De voorganger leest Psalm 91 voor op een manier alsof het een spannend verhaal voor kinderen is. Er volgen nog een paar liederen. Het is opmerkelijk hoeveel impulsen sommige oudere bezoekers in ruim een uur aankunnen.

De rust daalt neer en die is zeer welkom

taald door Rikkert Zuiderveld. Een enkele keer komt iets langs uit de bundel van Johannes de Heer. De ritmes zijn opzwevend, het is moeilijk om niet mee te tikken met je voet. Af en toe gaan de aanwezigen staan, een enkeling steekt een hand in de lucht.

Handen omhoog

Daarna volgt de aanbidding. Het verschil: lofprijzing is energiek met je handen omhoog staan, aanbidding is eerbiedig zijn voor de troon van God. De rust daalt neer en die is zeer welkom. Het is helemaal stil. Wie een ingeving van de Geest krijgt, mag die uitspreken. Maar de Geest spreekt in

het zwijgen. Nog twee laatste liederen, dan is het tijd voor koffie.

De praisedienst in deze vorm biedt ruimte voor een manier van vieren die de gewone zondagse diensten misschien te weinig hebben. Zomaar een uurtje op zaterdagavond, vertrouwd en zonder al teveel poespas. Al passen de hoogdravende liedteksten nauwelijks in de ruimte tussen de kapstok en het keukentje.

MAARTEN DAS

advertentie

Monuta

ik weet hoe ze begraven wil worden maar hoe regel ik dat?

Met één telefoontje nemen we al uw zorgen uit handen. Bij ons staan uw persoonlijke wensen centraal.

Bij Monuta in Den Haag denken we graag met u mee.
bel 070 - 306 54 54
Monuta 1 Statenhuys
Statenlaan 78, Den Haag
bel 070 - 360 39 05
Monuta Inneme
Laan van Eik en Duinen 38, Den Haag
www.monuta.nl

advertentie

ARMAND IT SERVICES

Armand IT Services 06 33 87 70 30
Het Kleine Loo 43 info@armand-it-services.nl
2592 BW Den Haag www.armand-it-services.nl

GRATIS KENNISMAKINGS ACTIE

Wij komen geheel kosteloos bij u langs om een gratis check-up op uw systeem te verrichten.

Gegarandeerd kosteloos in de regio Den Haag.

24 uur service
Reparatie
Hulp op locatie
WiFi
Advies
Installatie

Onderhoud
Automatisering
Bekabeling
Begeleiding
Cursussen
Netwerk Beheer

In de bibliotheek van de Haagse paters jezuiten

'Zo, nu ga ik even brevieren'

REPORTAGE De laatste jezuiten vertrekken binnenkort uit Den Haag. In 2004 viel al het doek voor het patershuis bij het Aloysius College in het Benoordenhout. Margot Berends haalt herinneringen op aan haar allereerste collega's in haar werkzame leven, de paters jezuiten.

NOG EVEN EN ER WONEN GEEN jezuiten meer in Den Haag. De laatste zes vertrekken binnenkort. Een historisch moment, vooral als je bedenkt hoe groot de orde van de jezuiten ooit was en hoe promi-

De gangen in het patershuis, in 1988 en anno 2012.

nent ze in Den Haag aanwezig waren. Een groot deel van de Haagse jezuiten woonde tot 2004 in het patershuis bij het Benoordenhoutse Aloysiuscollege, waar zij bij elkaar aan tienduizenden leerlingen hebben lesgegeven.

Bibliotheekpater

Ik ben van nabij getuige geweest van de eerste tekenen van de terugloop. In 1988 had ik mijn eerste baantje, als bibliothecaris bij de paters jezuiten. Er was op dat moment nog maar één pater die leraar was, de rest was al met pensioen. In het schoolgedeelte hadden ze een gigantische bibliotheek, die te groot was geworden voor het aantal paters – toen twintig – dat nog was overgebleven. Een klein deel van de boekencollectie werd opnieuw gecatalogiseerd en vond een plekje in drie leegstaande paterskamers. De rest ging naar de enorme zolder van het gebouw. Het was mijn taak om – samen met bibliotheekpater Van Litsenburg – de kleine collectie toegankelijk te maken via een nieuw catalo-

gussysteem.

Een mooiere eerste werkkring had ik mij niet kunnen wensen. Een bezield omgeving. Als protestants meisje kwam ik in een voor mij onbekende wereld; ik raakte vertrouwd met trefwoorden als 'mariologie' en 'heiligenlevens' en ik kreeg er in één klap twintig rooms-katholieke grootvaders bij. Ik leerde de paters kennen als toegewijde, intelligente en vriendelijke heren. Ik kwam ze tegen in de lange gangen,

De sfeer is screen gebleven

terwijl ze aan het brevieren waren. Ze spraken me aan rond lunchtijd, als ze op weg gingen naar de refter – de eetzaal. Als ik om vijf uur huiswaarts ging en door de fietsenkelder liep, hoorde ik ze boven in de kapel zingen. Iedere dag kwam mijn bibliotheekpater een paar keer langs voor overleg en een praatje, waarbij hij kleine anekdo-

tes vertelde en soms een klein overdenkinkje hield. Daarna verdween hij, vaak met een opmerking als: 'Zo, nu moet ik nog even...' waarbij de werkwoorden varieerden van 'bijles geven', 'brevieren', 'een oude dame bezoeken', 'een boterhammetje eten' tot 'me gaan scheren'.

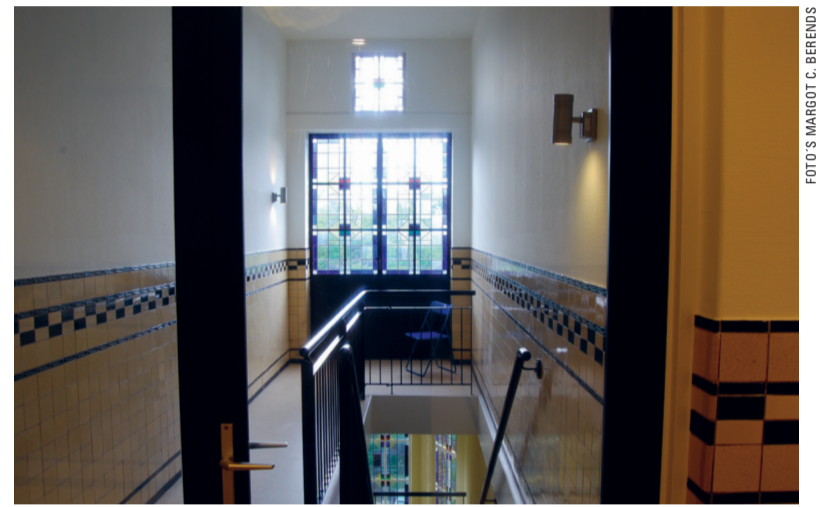
Tegeltjes

Wat toen was ingezet, resulteerde in 2004 in het vertrek van de laatste paters uit het patershuis, dat verbouwd werd tot luxe appartementencomplex. Onlangs was ik daar. Ik vond feilloos de tweede verdieping, waar mijn bibliotheekkamers waren. De deuren waren dichtgemetseld. De vensterbanken aan

de andere zijde van de gang, waarop altijd geraniums en kaapse viooltjes bloeiden, waren verdwenen. Er was een stuk aangebouwd, met ruimte voor woningen. Maar de tegeltjes zaten er nog, en de sfeer is screen gebleven. De plekken waarvan ik 24 jaar geleden foto's maakte, heb ik opnieuw vastgelegd. Het patershuis 'voorheen en thans'. Voor mij het tastbare bewijs dat de Haagse jezuiten geschiedenis zijn geworden.

MARGOT C. BERENDS

OP WWW.FOTOARCHIEFAC.NL STAAN TIENTALLEN FOTO'S VAN HET PATERSHUIS, GENOMEN IN 2004.

FOTO'S MARGOT C. BERENDS

Jezuiet Alfons Grimberg denkt terug aan Den Haag

'Minder regels, meer beleving'

INTERVIEW De orde van de jezuiten is in de zestiende eeuw opgericht om het oprukkende protestantisme te keren. Jezuiet Alfons Grimberg, vele jaren pastoor van de Elandstraatkerk en leraar aan het Aloysiuscollege, blikt terug op zijn Haagse tijd. Wat blijkt? Hij is oecumenischer geworden.

hebben mij veel levenswijsheid geschonken.' Ook zijn contacten met scholieren van het Aloysius College – hij gaf er les sinds 1972 – wil hij niet ongenoemd laten. 'Veel Hagenaars spreek ik gelukkig nog steeds. Laatst had ik nog een telefoongesprek met Hans Hillen, de huidige minister van Defensie. Ik ken hem persoonlijk.'

Vrome zielen

Jezuiten hebben altijd gelovigen weerbaar willen maken. Dat was al de inzet van de oprichter van de orde, Ignatius van Loyola, een Spanjaard uit de zestiende eeuw, die als reactie op de Reformatie van Luther en Calvin zich ten doel stelde tegenover het ontlukende protestantisme een wetenschappelijke en spirituele rooms-katholieke tegenbeweging te vormen. Die 'tegenbeweging' komt in Den Haag nu ten einde. Grimberg: 'Natuurlijk had ik liever steeds meer vrome zielen naar de kerk zien gaan. En het doet pijn om te beseffen dat er na eeuwen geen enkele jezuiet meer geschiedenis in Den Haag kan schrijven.' Het individualisme groeit en het aantal religieuze roepingen taant, stelt hij spijtig. Toch mag dit volgens hem geen reden zijn voor traditionele kerken om zich tegen een veranderende geloofsbeleving te verzetten. 'Nog steeds zijn we op zoek naar bezin-

ning. Vroeger als gemeenschap in een eigen kerk, tegenwoordig als individu in meer dan één en vaak nieuwe geloofsgemeenschappen. Kerken moeten dat leren waarderen. Je mag bijvoorbeeld niet meer van leken verwachten dat ze elke zondag naar de (zelfde) kerk gaan.' Door gebedsdiensten en 'dage-

lijks ontmoetingen met protestanten' is Grimberg naar eigen zeggen oecumenischer geworden.

Toekomstwens

'Veel kerken moeten nog wennen aan de moderne tijd', meent de pastoor-emeritus. 'Dat is alleen mogelijk als leken meer inspraak krijgen bij discussies over de houdbaarheid van doctrines, en over liturgische vieringen. We hoeven de rooms-katholieke traditie heus niet helemaal overboord te gooien. Maar regels zijn minder belangrijk

dan overgave en beleving'. Om concreet te worden: 'Ook ik vind dat priesters zouden mogen trouwen, en dat het celibaat dus niet langer verplicht gesteld moet worden.'

Een laatste boodschap vanuit Nijmegen aan de Hagenaars: 'Ik roep iedereen op, ook politici, om open blijven te staan voor het geloof. Wees een kerk: zoek in vertrouwen elkaars toenadering.' Zo wil hij dat het verleden de toekomst blijft aanspreken.

ROBERT REIJNS

FOTO EMMY VAN WIJK

Spiritueel moment: oranje nevel op Terschelling

Voorjaarsvakantie op Terschelling. 's Morgens om 5.30 uur opgestaan om vogels te fotograferen. Fietsend op de dijk richting Midsland, werd ik verrast door een adembenemend schouwspel. Laaghangende mist, een doorkomende zon en silhouetten van vogels op het wad. Ik voelde mij omarmd door een grijze nevel en omgeven door lucht die helemaal oranje kleurde. Er was geen geluid meer. Geen vogel. Slechts totale stilte. Ik werd opgetild naar... Ja, waar naartoe eigenlijk. Misschien was ik even in de hemel.

Emmy van Wijk

IN - DRUK GEKNIPT

INDE STOEL VAN DE KAPPER VOEL IK MIJ ALTIJD wat ongemakkelijk. Eenmaal de bril afgezet ben ik volkomen overgeleverd aan het vakmanschap van de kapster. 'Beetje gedekt?', vraagt ze dan. Neerkijkend op mijn kale kruin zijn de dames altijd te beleefd om te zeggen: 'Zal ik niet alles gelijk weg halen?' Enfin, om mij heen zijn er altijd gezellige gesprekken, maar ik onderga het ritueel zwijgend. Over het weer heb ik weinig nieuws te melden en de vragen die de kapster stelt kan ik meestal met een sober 'ja' of 'nee' beantwoorden.

Maar laatst was er zowaar de kans inhoudelijk aan de praat te komen. 'Wat gaat u morgen doen?', vroeg ze. 'Dan leid ik een kerkdienst', reageerde ik. Wel-aan, nog een kans om van mijn geloof te getuigen ook!

'Bent u pastoor?'
'Nee, dominee.'
'Mogen die ook niet trouwen?'
'Nee hoor, ik ben gelukkig getrouwd.'
'Maar behalve de mis opvoeren, doet u dan nog meer?'
'Van alles, bezoekwerk en gesprekskringen.'

Ze knipte mijn wenkbrauwen bij en zei: 'Maar dat is toch niet veel werk. Ik ken helemaal niemand die naar een kerk gaat.' Het was weer even ongemakkelijk stil, zoals altijd wanneer ik bij de kapper zit. Zo kun je dus opgroeien in Nederland. Je gaat tot je zestiende naar school, volgt een beroepsopleiding, maakt vrienden en vriendinnen en geen idee wat kerkmensen doen of bezielt. Of wat het verschil is tussen dominee en pastoor, mis en woorddienst. Terwijl dat soort gedachten door mijn hoofd gaan,

zegt ze met enige verwondering in haar stem: 'U bent volgens mij de eerste dominee die ik knip.' Als ze mij later mijn jas aanreikt wenst ze mij een goede zondag toe.

Onderweg naar huis bedenk ik dat ik weer aan de buitenkant ben blijven steken. Dan wordt de stilte verbroken en kom ik niet verder dan wat uiterst summiere informatie over mijn tijdsbesteding en huwelijkse staat. Het is een ontmoeting die onbarmhartig de werkelijkheid weerspiegelt die we met een geleerd woord 'secularisatie' noemen. Het christelijk geloof is teruggedrongen in kleine enclaves, waarvan de leden nauwelijks nog in contact komen met kapsters en taxichauffeurs. Ondanks alle missionaire en kerkplantende initiatieven, weten we nauwelijks wat er zich in die wereld afspeelt.

Daar kom je niet ver met kleurige folders, preken

voor de leek of twitterende voorgangers. Ook evangelisch enthousiasme weet de geseclariseerde werkelijkheid niet echt te raken. Even waren de 'jeugdkerken' een hype, even sta je met gezingscampagnes in de aandacht, om vervolgens te zien dat mensen hun heil en 'belevenis' elders zoeken.

Natuurlijk is er alles vóór dat we vanuit de kerken af en toe verrassend en creatief van ons laten horen. Maar belangrijker is het om als gemeente een zorgzame samenleving te zijn, biddend en wachtend tot ons het juiste woord gegeven wordt. Volgens een oud verhaal moet dat voldoende zijn om onverschilligheid en onwetendheid te genezen. Want Gods Geest kent de weg naar de harten van mensen. Zij is daar geknipt voor.

ROB VAN ESSEN

Theo Hetteema mist bezieling in Protestantse Gemeente

‘Ik ben benieuwd naar het geloofsmotortje’

DISCUSSIE De Protestantse Gemeente van Den Haag zet vaart achter de reorganisatie. Maar gaat het wel goed zo? Theo Hetteema heeft bedenkingen.

THEO HETTEEMA, KERKRENT-meester van de wijkgemeente Laak, mist tot nu toe een ‘doorleefde visie’ in de Protestantse Gemeente van Den Haag (PGG). ‘Ik wil consequent van onder af denken. Dan

‘Minder preekijgers, meer speurhonden’

ben ik benieuwd naar het geloofsmotortje van kerkangangers. Wat bezielt hen om trouw te blijven, ook al hebben ze misschien al een paar kerksluitingen achter de rug? Laten we hun levensverhalen, beelden en liederen verzamelen. Vraag je het mij, dan noem ik het lied: ‘Grijp toch de kansen door God u gegeven.’ Misschien een tikje

oubollig, maar om die drijfveer draait het voor mij wel.’

Verkeersaders

De indeling van de combinaties van wijkgemeenten moet volgens hem beter bij de ‘natuurlijke leefgebieden’ van de Hagenaars aansluiten dan nu gebeurt. Daarmee voorkom je dat kerkangangers grote verkeersaders moeten oversteken en gedwongen zijn naar buurten te gaan waar ze ook nooit komen als ze boodschappen doen of naar de film gaan.

Drie grote combinaties van wijken – in plaats van de huidige vijf – zijn volgens hem genoeg. ‘Met in elke combinatie één markant gebouw en verder enkele decentrale vierplekken bij partners waarmee een wijk kan samenwerken. Dat kan een school zijn, een wijk-

centrum, een verzorgingstehuis, noem maar op.’

Ander leiderschap

Verder is het volgens hem nodig dat de PGG met het aantrekken van betaalde krachten een ander soort leiderschap ontwikkelt. ‘De klassieke predikant was een schaap met vijf poten. Ik stel voor dat alleen in de markante kerken klassieke predikanten – in de categorie ‘preekijgers’ – werken. Daarnaast is er een groot aantal predikanten nieuwe stijl, kerkelijk werkers en hbo-pastores nodig, die creatief met lokale netwerken in de wijk werken.’

Hetteema wijst op het organisatiemodel van de succesvolle evangelische kerk City Life Church aan het Monnikendamplein, waar naast de twee senior-pastors een groot netwerk is opgeleid van vrijwilligers. In hoeverre is het realistisch dat zo iets ook in de PGG kan?

‘Natuurlijk kan dat. We moeten ruimte scheppen voor nieuwe krachten. God werkt in mensen, dat geloven we toch? Wat we nodig hebben zijn snuf-

felhonden, die als pioniers aan de slag willen gaan, en waarom niet in deeltijd? Sommige pionierskerken, in Nederland maar ook in het buitenland,

‘Het alternatief is het katholieke model: rondreizende priesters’

werken volgens dit model.’

In de literatuur wordt van het ‘tentenmakersmodel’ gesproken, genoemd naar Paulus, die zendeling was en daarnaast tenten in elkaar naaide.

Andere doelgroepen

Hetteema is het niet eens met een drastische inkrimping van het personeelsaanbod tot een handvol dominees; net voldoende om de ruim vijfduizend betalende leden van de PGG van gevraagde pastorale zorg te voorzien bij huwelijk, crises en overlijden. Dit model wordt bepleit door kerkrentmeester Maarten van der Schaaf van de Maranathakerk.

‘De behoefte aan pastoraal contact is onmeetbaar. Bovendien moet pasto-

raat niet alleen op ouderen gericht zijn, zoals vaak vanzelfsprekend wordt gedacht. Waarom geen andere doelgroepen op het lijstje?’

In Laak zijn ze, met het noodgedwongen afstoten van de Laakkapel en het vertrek van ds. Van Essen, volop bezig met vernieuwing. ‘We hebben geen kerk met gouden dakpannen, maar we willen wel een inspirerende gemeenschap vormen, die in de buurt aanwezig is.’ Het alternatief is volgens hem het rooms-katholieke model: ‘Grote kerken met rondreizende priesters, en gelovigen die een religieuze service afnemen of overal naar uitzwermen, soloreligieus worden of afhaken. Dat is voor mij geen aantrekkelijke optie.’

JAN GOOSSENSSEN

DISCUSSIE OVER DE REORGANISATIE: WWW.KERKINDENHAAG.NL

IKW gooit bijtje erbij neer

‘Grote schande dat we moeten stoppen’

NIEUWS Sociaal zwakkeren, ex-gevangenen en anderen die op eigen kracht moeilijk een huis kunnen organiseren, kunnen geen beroep meer doen op bemiddeling van de Haagse Stichting IKW. Omdat de gemeente Den Haag de subsidiekraan dicht draait, heft de stichting zich op. Zo’n dertig medewerkers en sympathisanten kwamen nog één keer bij elkaar.

De stemming in de Lukaskerk is geanimeerd, maar de opheffing van de IKW raakt iedereen.

advertenties

Gezocht: organist voor Kerk in Laak

De protestantse wijkgemeente Laak in Den Haag zoekt per direct een organist voor 1-2 kerkdiensten per maand. Nu nog in de Laakkapel, zal de wijkgemeente vanaf december 2012 kerken in diaconaal centrum De Oase in Spoorwijk, goed bereikbaar met bus en auto.

In de kerkdiensten zingen we uit het Liedboek voor de kerken, Tussentijds, Ionabundels en andere liederen, regelmatig ondersteund door een cantorij met eigen dirigent. Meer

informatie over de gemeente op www.laakkapel.nl. Vergoeding volgens de Generale regeling kerkmusici.

Inlichtingen bij dhr. Theo Hetteema (vz. wijkraad van kerkrentmeesters), tel. (070) 393 02 61 en thetteema@hetnet.nl.

Nieuw beheerdersechtpaar

Bij historische Christelijke sociale instelling in het centrum van Den Haag zoekt het College van Regenten per 1 juli a.s. een beheerdersechtpaar. Zie voor de volledige advertentietekst: www.hofvanwouw.nl

Uw reacties graag binnen 14 dagen naar mw drs J. Kamerlingh Onnes, regentes-secretaris van de Stichting per e-mail: j.kamerlingh@hetnet.nl.

HET IS EEN TREURIGE BIJEENkomst met een klein, vrolijk randje, op een late donderdagmiddag in de Lukaskerk. Het cabaretduo Echte Mannen zingt een paar aanstekelijke smartlappen. De hapjes smaken heerlijk. Maar dan wordt het menens. Voorzitter Bernard Buter van IKW (Interkerkelijke Commissie Woonruimtebemiddeling) markeert de opheffing van de stichting met een harde uitval naar de gemeente Den Haag. ‘Een grote schande’, noemt hij het dichtdraaien van de geldkraan.

De IKW helpt per jaar vele honderden alleenstaanden, starters, mentaal gehandicapten, ex-gedetineerden en migranten bij het vinden van een woning. Directeur Willard Brandhorst schetst de noodzaak van de dienstverlening: ‘Toen we begonnen, stonden de eerste bezoekers vaak al rond vijf uur ‘s ochtends voor onze deur in de rij, terwijl we pas om acht uur opengingen. Later hebben we een telefonisch spreekuur ingesteld.’

Ingewikkelde taal

Vanaf het begin werd het werk van de IKW bekostigd door subsidie van de gemeente, bijdragen van een handvol kerken en giften. Voorzitter Buter: ‘Twee jaar geleden bedroeg ons budget zo’n 250.000 euro, waarvan we negen medewerkers betaalden. Ne-

gentig procent van het geld was afkomstig van gemeentelijke subsidie; tien procent betaalden de kerken. Maar de gemeente had, na een eerste ronde twee jaar geleden, alweer nieuwe bezuinigingen afgekondigd en zonder subsidie kunnen we niet draaien. Ook de kerken worden armer. Tien jaar geleden waren de diaconieën nog rijk, maar die tijd is echt voorbij.’

Toen intensief lobbywerk bij de gemeenteraad vorig jaar niet bleek te werken, besloot het bestuur de strijd te staken en met het werk te stoppen. Voor de Haagse gemeentepolitiek heeft Buter geen goed woord over. Vooral van het CDA had hij meer verwacht.

Uit de verhalen van Buter en Brandhorst blijkt dat het intensieve begelei-

‘Eerste bezoekers stonden al om vijf uur in de rij’

dingswerk van de IKW-medewerkers door iedereen eigenlijk wel wordt gewaardeerd. Uit een onafhankelijk onderzoek in 2007 bleek dat ‘de IKW op een goede manier een gat in de hulpverlening vult’. Voormalig wethouder Noordanus zorgde er jarenlang eigenhandig voor dat de stichting op de gemeentelijke begroting bleef staan.

Maar de bezuinigingen sloegen uiteindelijk ook bij de IKW toe. Brandhorst: ‘De gemeente zegt vaak dat iemand die zelfstandig wil wonen, ook in staat moet zijn om zelfstandig een woning te kunnen regelen. Zeg dat maar tegen een ex-gedetineerde of gehandicapte die aanklopt bij een woningcorporatie en geacht wordt een boekwerk aan formulieren met ingewikkelde ambtelijke taal in te vullen.’ Hij voorziet grote problemen bij de cliënten die nu, verstoken van gerichte hulp, tussen wal en schip dreigen te vallen.

Het boek van de IKW is nu gesloten; de cliëntendossiers zijn aan andere instanties doorgegeven. ‘Idealiter zou onze stichting inderdaad niet mogen bestaan’, besluit Brandhorst, ‘Het zou geweldig zijn als woningcorporaties zelf de problemen konden oplossen van de mensen die bij ons aankloppen. Probleem is, dat ze daar geen tijd voor hebben. Daar waren wij dus voor.’

ROBERT REIJNS

Spiritueel moment: ‘houd goede moed’

Tijdens een eredienst half mei in de Abdijskerk preekte ds. Rein Bos uit Putten over het verhaal van de leerlingen op het meer (Marcus 6:47-52). Kern was de zin: ‘En zij kwamen nauwelijks vooruit, hoe hard ze ook roeiden.’ Een mooie zin, waar hij een aantal herkenbare en praktische voorbeelden bij aanhaalde. Heeft niet iedereen dat gevoel wel eens?

Vervolgens verscheen Jezus, wandelend op het water. ‘En de leerlingen schrokken zeer.’ Ds. Bos citeerde het bijbelgedeelte: ‘Wees niet bang; houd goede moed.’ Het verhaal boeide en ontroerde mij zeer.

De preek had van mij wel een uur mogen duren. Eerlijk gezegd heb ik die behoefte niet wekelijks. Voor mij was de uitleg van dit verhaal, en vooral de manier waarop, een groots spiritueel moment.

Henk Oosten

Portret: Bethelkerk Scheveningen

Wat een stoere kerk zijn we toch

REPORTAGE In tegenstelling tot de vele kerken die het moeilijk hebben, trekt de Scheveningse Bethelkerk 'volle zalen'. Daar bestaat een lokrecept voor: de doelgroepdiensten.

De liederen staan op een groot beeldscherm.

IN DE HAL VAN DE BETHELKERK VALT het 'smoelenboek' op, foto's van alle kinderen die hier komen. Het moderne gebouw aan de Jurriaan Kokstraat met het formaat van een sporthal stroomt op deze zonnige zondag aardig vol. Op de paarse banken zitten zo'n driehonderdvijftig bezoekers – vooral ouderen, maar ook enkele jongeren. Na het openingslied leest dominee Jan Maasland eerst de wet van Mozes voor; omdat het Pinksteren is. Het tweede bijbelgedeelte wordt niet alleen voorgedragen, maar verschijnt ook op een groot beeldscherm. Ook de liederen

worden daarop geprojecteerd. Mevrouw W. Oosterveen vindt het hier 'fantastisch', zegt ze na afloop. Ze stapt daarom meestal vrolijk de kerk weer uit. 'Zelf kom ik hier al van kinds af aan. De kerk is tegenwoordig minder streng voor de jeugd dan vroeger. We begrijpen nu beter waar het geloof werkelijk om gaat.'

Gastvrij en hecht

'We zijn een laagdrempelige, gastvrije en hechte gemeente', zegt Maasland als de dienst is afgelopen. Tijdens het gesprek zegt regelmatig iemand hem gedag. 'Onze kerk is niet naar binnen gekeerd; als gast spreek je altijd wel met iemand.' Oorspronkelijk stond hij op de kansel van de hervormde Nieuwe Kerk. Toen die gemeente door inkrimping gedwongen introk bij de Oude Kerk, bleek de

'Openheid overwint onze cultuurverschillen'

samenwerking niet te klikken. Maasland: 'Dat frustrerde over en weer. Daarom zijn we in gesprek gegaan met de gereformeerden van de Bethelkerk.' Binnen een half jaar waren ze er uit. 'Vanaf het begin, nu tien jaar geleden, ging het meteen goed. De openheid heeft het gewonnen van onze cultuurverschillen.'

Vernieuwingen

'Sinds de fusie leeft de kerk echt op', aldus Gert-Jan van den Ende, bekend van *Ernst, Bobbie en de Rest*. 'Je ziet bezoekers denken: de Bethel is een leuke gemeente waar ik bij wil horen.' Als lid van de brainstormgroep heeft hij meegedacht

over vernieuwingen. Het recept was volgens hem simpel. 'Dingen bedenken, uitproberen en kijken of je ze wilt doorvoeren. Dat deden we aanvankelijk los van de kerkenraad, waardoor we geen ambtelijk verhaal hoefden verzinnen. Veranderingen zijn altijd eerst in de jeugddiensten uitgeprobeerd.' Uiteindelijk zijn er doelgroepdiensten gekomen. De belangrijkste zijn *En het geschiedde*, *Terug in de tijd* en *XK4U*.

Top 40

In de jeugddiensten van *En het geschiedde* worden de bijbelverhalen aan kinderen doorverteld, en speelt de muziekband Impuls liedjes uit de top-veertig. Van den Ende: 'Hazes zong: "Geef mij je angst, ik geef je er hoop voor terug." Een net lied. Soms moeten we coupletten schrappen, maar het leeuwendeel blijft.'

Terug in de tijd is een dienst voor zeventigplussers met liedjes uit hun jeugd, zoals van Johannes de Heer. En *XK4U* is bedoeld voor twintigers en dertigers, waarvan het YMCA-gospelkoor de kern vormt.

Een andere vernieuwing is het voorbedenboek. Daarin kan iedereen opschrijven wat haar of hem bezighoudt. De dominee kan dat gebruiken in zijn gebed.

De nieuwe 'praise-avonden' bleken niet aan te slaan. 'Die hebben we drie keer gehouden. Omdat het bezoekersaantal almaar daalde, hebben we besloten daarmee te stoppen', licht Van den Ende toe.

Ds. Maasland merkt dat de Bethelgangers trots zijn op hun gemeente: 'Wat een stoere kerk zijn we toch, zie ik ze denken. Er mag hier een hoop - nog steeds - en dat vind ik fijn.'

JESSE BUDDING

Pinksternoveen in Den Haag-zuidwest

Mooie bede voor een kerk in haar nadagen

REPORTAGE Alle zes protestantse kerken in Den Haag-zuidwest hebben in de week voor Pinksteren korte meditatieve bijeenkomsten gehouden. Aanleiding was ook de dreigende sluiting van een aantal gebouwen, als gevolg van het reorganisatieplan van de Protestantse Gemeente. Een impressie.

OP DINSDAGAVOND NAAR DE KERK, het is weer eens wat anders. De voetbalkoorts speelt op. De straten rond de Thomaskerk (Leyenburg) kleuren al oranje. Een lolbroek heeft zelfs het bordje 'Maarsbergenstraat' oranje geschilderd. Tegen de huizen weerklinkt de luidklok van de kerk, die in 1951 in een nieuwbouwwijk op een bescheiden pleintje werd gebouwd als hervormde Paaskerk. Wat een voornaam gebouw is de Thomaskerk toch en wat een weldadige ruimte. De rode plavuizen, gelegd in een levendig patroon, glanzen in het avondlicht. Veertig mensen zitten in

een hoekje in een halve kring, wachtend op wat komen gaat. Buiten klinkt nu een andere bel, scheller: de ijsboer rijdt langs. De zomer is begonnen. De stemming op deze tweede avond van het Pinksternoveen is gemengd. De blijde verwachting van Pinksteren wordt getemperd door het voornemen van de Haagse Protestantse Gemeente (PGG) om midden volgend jaar drie van de zes kerken in Den Haag-zuidwest te sluiten. Een commissie heeft onlangs geadviseerd dat ook de Thomaskerk daar bij hoort.

Sonore stem

Rond een dikke kaars waarop Henk Onderstal plaatjes heeft geplakt van de zes kerkgebouwen, ontspint zich een bescheiden liturgie van zang, gebed, stilte en het aansteken van kleinere kaarsjes. Predikant Dolf Tielkemeijer weet met zijn sonore stem met gemak de hele kerk te vullen. De Heilige Geest wordt gevraagd dat 'we verder mogen kijken dan onze eigen grenzen'.

Kaarsjes voor de zes kerken.

Na afloop, als de koster de koffie heeft ingeschonken, bloeit in de hal het ge-

sprek van de alledaagse praktijk op. Op papier mogen de verschillende wijkgemeenten al aardig naar elkaar toegegroeid zijn, voor veel gewone kerkgangers is het fusieproces nog wennen, zo blijkt. Sterker, acht jaar nadat de Protestantse Gemeente is ontstaan als nieuwe kerk van hervormden en gereformeerden, blijken hier en daar de bloedgroepen nog sterk te hechten aan hun eigen vertrouwde gebouw.

Iemand zegt: 'Voordat er een nieuw eenheidsgevoel is ontstaan, ben je een generatie verder. Alleen, die generatie komt niet meer.' De kerk in 'zuidwest' is een krimpende kerk. Ook de tijd dat de aanwas bestond uit 'nieuwe grijze hoofden', lijkt voorbij.

Boosheidsfase

De bezoekers, vanavond uit verschillende kerken afkomstig, wisselen ervaringen uit. De zwarte pietten voor de financiële malaise waarin de PGG verkeert, vliegen in het rond. Een vrouw

vertelt dat ze enkele weken geleden, toen het sluitingsadvies van de bouwcommissie net uit was, op zondagochtend voor de dienst in haar eigen kerk 'allemaal huilende mensen' zag. Zelf wist ze nog van niets. Ze zegt: 'Ik vroeg, is er iemand dood?' 'Ik zit nog in de boosheidsfase', zegt een ander strijdlustig. Sommigen vragen zich af waar de vele hoogbejaarden naar toe moeten, voor wie de kerk

'Ik vroeg: is er iemand dood?'

hun belangrijkste sociale netwerk is. Wordt op tijd vervoer geregeld naar de kerk die open blijft? Sommige trouwe leden zullen afhaken en op zondag thuisblijven, is de verwachting. Maar deze reeks van avondgebeden in de week voor Pinksteren ervaart iedereen als waardevol. Na afloop, als de brandende kaarsjes in de lege kerk achterblijven, trekt een fraai gecalligrafeerde bede op de orgelkas de aandacht. 'Erbarm U Heer.' Mooie en toepasselijke woorden voor een kerk in haar nadagen.

JAN GOOSSENSSEN

Bezoek van koningin Elizabeth in 1958.

Anglicanen 425 jaar in Den Haag

NIEUWS In juni is het 425-jarige jubileum van de Anglicaanse kerkgemeenschap in Den Haag gevierd. De kerk is hier sinds 1586 vertegenwoordigd, toen de Engelse Graaf van Leicester het gezag over de stad kreeg en aan het Noordeinde een kapel voor Engelse soldaten, diplomaten en kooplieden liet bouwen.

DE ANGLICANEN KOMEN TEGENwoordig bijeen in het kerkgebouw aan de Ary van der Spuyweg 1, dat in 1952 is ingezegend. Ook koningin Elizabeth is er geweest, vergezeld van het Nederlandse koninklijk gezin, toen de Britse vorstin

in 1958 een staatsbezoek aan ons land bracht. De vorstin is formeel hoofd van de Anglicaanse kerk.

De Anglicaanse gemeenschap in Den Haag telt tegenwoordig ongeveer 250 leden, afkomstig uit vijftientig landen. Hagenaars waren uitgenodigd om samen met hen van 22 tot en met 24 juni het jubileumfeest te vieren. Met rondleidingen, foto-exposities, informele zangvieringen en koorconcerten hebben de bezoekers zich in het heden en verleden van de Haags-Anglicaanse gemeenschap kunnen verdiepen. De kerk houdt iedere zondag vier vieringen: om 8:30, 9:30, 11:00 en 18:30 uur.

De Anglicaanse kerk.

Protestantse Kerk, kerken per stadswijk

Stads wijken	Kerkgebouwen	Tijd	zondag 1 juli	zondag 8 juli	zondag 15 juli	zondag 22 juli	zondag 29 juli	zondag 5 aug	zondag 12 aug	zondag 19 aug	zondag 26 aug
Centrum Schilderswijk	Lukaskerk Om en Bij 2	10.00	ds Y Schoonhoven HA	ds A de Boer Utrecht	Dominicus op 't strand 10.15 eind Kwartellaan	drs H Baars van STEK	cand mw I Buijser	ds WTV Verhoeven HA	mw I Buijser	Dominicusviering "Jij mijn herder?"	ds AR de Meij Mecima
Benoordenhout Archipel Willemspark	Duinzichtkerk van Hogenhoucklaan 89	10.00	ds C van Duinen	ds D Sikkema Z'meer	ds C van Duinen HA	ds JC van Dongen	ds JW Steenberg Bronovo	ds G Nagel Delft	ds E Hulsmans Bronovo	ds van Dongen HA	ds C van Duinen
	Vredeskapel	10.30	ds RL Algera Z'meer	ds C van Duinen HA	ds JC van Dongen	ds HJ van Laren	dr Ch van der Leest Utrecht	ds DL Schiethart	ds JC van Dongen HA	ds C van Duinen	ds JC van Dongen
Bezuidenhout	ChristusTriumfatorkerk Juliana v Stolberglaan 154	10.00	dr RE Stiemer	dr TH v d Hoeven Vbg	ds B Bootsma	ds RE Stiemer	ds B Bootsma	mw ds I Pijpers < JOP Alphen./ R	pastor AG Tulling	da B Bootsma	dr RE Stiemer HA
Mariahoeve Marlot	Kruispunt Diamanthorst 187	10.00	ds AR de Meij Mecima HA	ds A van Haarlem Amersfoort	pastor M van der Laan	ds NL van Dorp	ds AE Keuning HA	ds HJ van Haarlem	ds O Elseman	ds FB Fennema HA	ds AE Keuning Utr
	Pax Christikerk Vlamenburg 2	10.00 12.00	ds PJ Bakker HA open kerk	ds Bakker open kerk	ds J Winter	ds SH Smits	ds PN de Nooy Rt	ds AS Rienstra	ds Verrips s-Gr'zande	ds JM Vellinga A'rt	ds PJ Bakker open kerk
Stadsdeel Laak	Laakkerk Deimanstraat 7	10.00	dhr LL van Berkel ✘	ds JP de Koning Reeuwijk	ds G Snel Rijsbng HA	dr HE Wevers	dhr W v Stuivenberg Waddinxveen ✘	ds PC Meijer	ds JC Boot de Boer Leidschendam	ds AJG Dronkert HA	ds G Snel Rijsburg
Moerwijk / Morgenstond / Zuiderpark	Marcuskerk Jan Luikenlaan 90	10.00	mw ds P Doorn	ds R de Reuver	ds R Koning Putten	broeder AH Fraanje	ds T Bergsma	cand J Dekker Ldn	ds R de Reuver	ds R de Reuver	ds R de Reuver
Transvaal / Valkenbos / Rustenburg	Valkenboskerk Zuiderparklaan 2	10.00	dr P Sanders	ds ME den Dulk	cand mw I Buijser	cand J de Jonge	drs JA de Waal	ds W Huizing	ds L Gulmans	ds ME den Dulk	mw I Buijser
Regentessekwart.Z	Bethelkerk Th. Schwenckestraat 30	10.00	naar de Bergkerk	dhr S vd Land Wassenaar	pastor MF van der Put	ds O Elseman HA	ds A Wicke	ds O Elseman	dr MSF Kemp	ds Elseman	ds A Wicke HA
Vogelwijk Segbroek	Bergkerk Daal en Bergselaan 50	10.00	ds A Wicke	dr P Sanders	ds O Elseman HA ✘	dr P Sanders	ds O Elseman	naar de Bethelkerk	ds J Korf	ds A Wicke HA	ds O Elseman
Statenkwartier-0 Duinoord Zeeheldenbuurt Regentessekwartier-N	Maranathakerk 2e Sweelinckstraat 156	10.30	naar de Bergkerk	ds J van den Berg S/T	ds IJ Akkerman	ds Akkerman	ds A Sterrenburg Vbg	naar de Bethelkerk	ds Akkerman S/T	ds Akkerman	dr A Jonges
	Noorderkerk	10.00 19.00	naar Vrije evg Kerk	ds W Verdonk	naar Vrije evg Kerk HA	ds W Verdonk	naar Vrije evang Kerk	ds W Verdonk	naar Vrije evang Kerk	ds W Verdonk	naar Vrije evang Kerk
Morgenstond/Zuiderpark / Houtwijk	Thomaskerk Harmelenstraat 108	10.00	ds JA Tielkemeijer	ds Tielkemeijer S/T	ds EJ Bosch	naar de Bosbeskapel	naar de Shalomkerk	ds CM Verspuij Zuidlaren	drs H Baars van STEK	ds Tielkemeijer S/T	ds JA Tielkemeijer
Vruchtenbuurt	Bosbeskapel Bosbesstraat 5	10.00	dhr G Ruijl Rt △	ds H Onderstal	kerkeraad	ds EJ Bosch	naar de Shalomkerk	naar de Thomaskerk	ds MA Sijbrandij-Verbist	mw B Westerbeek cand Utr	ds H Onderstal S/T
Loosduinen	Abdijkerk Willem IIIstraat 40	10.00	ds J van den Berg	mw ds I Pijpers van PKN jeugdwerk	ds J van den Berg	ds J Korf S/T	ds J Korf	ds Korf	ds DL Schiethart	ds NL van Dorp	ds J Korf S/T
	Ontmoetingskerk Louis Davidsstraat 2	10.00	ds J Korf Scholendienst	ds RJA Hanenburg	ds GC van de Kamp Delft S/T	ds KH Wigboldus	ds Th Koelewijn	ds KH Wigboldus	ds FB Fennema	ds GC van de Kamp Delft S/T	ds HTh Vollebregt
	Bethelkerk Loosduinen Händellaan 50	10.00	ds NL van Dorp S/T	ds HJ van Haarlem	ds NA Riemersma	ds Riemersma	ds LJ de Leeuw	ds NL van Dorp S/T	dr P Schelling uit Monster	ds WJ Bettenhausen-Baak Zoetermeer	ds NA Riemersma
Bouwlust Vrederust	Shalom v/h Salvatorkerk Vrederustlaan 96	10.00	ds JA van Kempen	ds MR Klokke	drs JA de Waal	naar de Bosbeskapel	ds M-A Sijbrandij-Verbist	naar de Thomaskerk	ds SMA Wevers - van der Feltz S/T	pastor JW Vree-van Dongen	ds JA van Kempen Nieuwkoop
Scheveningen Dorp	Bethelkerk Scheveningen Jurriaan Kokstr. 173	10.00 17.00	ds J Maasland	ds Maasland	dhr S van der Land Wassenaar	ds A Spaans Colijnsplaat	ds J van den Berg	mw A van Mansum △	ds J Maasland	ds E van Dalen	ds J Maasland
	Oude Kerk Keizerstraat 8	10.00 17.30	ds ten Voorde Almere ds FJ van Harten	prof dr W Balke ds J Maasland	ds J Quist ds E Bouman Katwijk	ds J Quist ds DJJ Thijs Asd	ds J Quist ds JMD vd Berg Wezps ds de Meij Mecima S/T	ds J de Haan Thoven ds J Quist	ds J Quist ds F vd Bosch Katwk	ds J Quist ds WHB ten Voorde	ds FJ van Harten ds J Quist
Belgisch park Statenkwartier - W	Nieuwe Badkapel Nieuwe Parklaan 90	10.00	ds HJ van Haarlem S/T ✘	dr P Lugtigheid Delft	ds OTh Boonstra Leidschendam	ds HJ van Haarlem	ds OTh Boonstra	ds OTh Boonstra	ds E van Dalen	ds OTh Boonstra	ds HJ van Haarlem
Duindorp	Prinses Julianakerk Tesselsstraat 6	10.00 17.30	ds FJ van Harten ds D Verboom Gezinsd	ds van Harten ds TC Wielsma Uithrn	ds AS Rienstra ds PJ Stam	ds Wielsma Uithoorn ds J Smink Ouddorp	ds L Buitenhuis ds J Winter Rwk ds A Minnema	ds J Quist ds J Smink Ouddorp ds A Minnema	ds Wielsma Uithoorn ds D Verboom	ds FJ van Harten ds Rienstra Duinndnst	ds J Quist ds van Harten ds Minnema HD
Ypenburg	De Toevlucht Laan van Hoornwijk 140	10.00	ds A Minnema S/T	ds J Korf	ds A Minnema	ds A Karreman	ds A Karreman	ds A Minnema	ds A Minnema	ds G van Herk Nootdorp	ds J Quist ds van Harten ds Minnema HD
Leidschenveen	De Leidraad Harriët Freezerhof 28	10.00	mw L Ridderhof-Boon	ds de Vries Bouwstra	naar de Dorpskerk	dhr MA Boelen △	ds N Paap	naar de Dorpskerk	ds ThL Haitjema	ds N Paap	ds J v Westenbrugge Hoek van Holland

Kerken in overige categorieën

PKN-kerken voor de hele stad	Bethlehemkerk Laan van Meerdervoort 627	10.00 17.00	ds G van Meijeren Utr ds LJ Vogelaar	ds A Vastenhoud ds LJ Vogelaar	ds LJ Vogelaar HD ds T Jacobs Ldn	ds deGraaf Waardnbg ds LJ Vogelaar	ds LJ Vogelaar ds J Kommers Lelystd	ds LJ Vogelaar *	ds C Blenk Lienden ds LJ Vogelaar	ds LJ Vogelaar ds A Vastenhoud	ds A Vastenhoud ds LJ Vogelaar
	Houtrustkerk Beeklaan 535	10.30	ds Sijbrandij-Verbist HA	ds TR Noorman Rt	ds R Steenstra Ldn	ds JH Peijpers Alphen	ds IJ Akkerman	dr MSF Kemp	mw ds W Dijkstra Bhv	ds GA de Groot	provinciale dag te Gouda, om 9.30 u!
	Kloosterkerk Lange Voorhout 2	10.00 10.30	ds M Elbers Holysloot	ds Lanooy H Doop	ds MR Klokke HA	mw BJME de Beaufort △	ds MR Klokke	prof dr PN Holtrop	ds Lanooy	prof dr TM van Leeuwen	*
	Evang Lutherse Gemeente Lutherse Burgwal 9	10.15	ds FJ Timmers Roosendaal	ds WTV Verhoeven	ds MMB van der Meij	ds M vdMeij-Seinstra	ds van der Meij	ds van der Meij	ds WTV Verhoeven	ds M vdMeij-Seinstra	ds WTV Verhoeven
	Eglise Wallonne Noordeinde 25	10.30	dr A van der Lingen	pasteur A vd Lingen Sainte Cène	pasteur K Blei	p. A van der Lingen	p. A van der Lingen	p. A van der Lingen	p. A van der Lingen Sainte Cène	pasteur K Blei	pasteur B Borger
Overige kerken voor de hele stad	Deutsche Evang Gemeente Bleijenburg 5	10.30	Pf E Benz-Wenzlaff	Pf Chr Hartlieb	Pf Chr Hartlieb	Pf Chr Hartlieb	Pf Chr Hartlieb	Pf E Benz-Wenzlaff	Pfn B Wenzlaff	Prädikant U Thöle	Pfrn B Wenzlaff
	Doopsgezinde gemeente Paleisstraat 8	10.30	Bijbelkring Delft / Rijswijk	ds L Penner	ds Penner	mw HAJ Beekhuis-Bakker	ds L Penner	ds A Maas - Smilde	ds JF Postma	ds L Penner	dhr HWG Wagenaar
	Ekklesia Brouwersgr. 2-K in steeg door hek	11.00	zomerstop tot eind augustus			zomerstop				zomerstop	Spinoza - met picknik na
	Evang. Broedergemeente Herrnhutters	10.00 11.00	Keti Koti dienst z'r R Harry	zr Ch Welschen	zr G Bendt - Wijsman	zr Ch Welschen		zr Chr Welschen	Dankdnt Liefdemaal z'r Chr Welschen	zr Chr Welschen	zangdnt z'r G Bendt
	Ned. Indonesische k. GKIN Thomaskerk Den Haag	12.30 14.00	*	*	*	*	*	*	*	*	*
	Remonstrantse kerk	10.30	dr JFG Goud	ds S Coenradie	ds RF Philipp	ds Y Poppinga	ds RF Philipp	ds M Sloopmans	ds MFC Junte	ds CM Vos-Wiegand	ds RF Philipp
Vrije Evangelische Gem. Zoutkeetsingel 112	10.00	ds AF Troost Heusden	naar Noorderkerk	dr R Stiemer HA	naar Noorderkerk	ds Stiemer	naar Noorderkerk	dr B Wentzel	naar Noorderkerk	pastor AG Tulling	
Ziekenhuizen	Bronovo Ziekenhuis Bronovolaan 5	10.00	ds PA Wilbrink	pastor JC Koeleman	ds SH Smits	ds JW Steenberg	ds E Hulsmans	ds JW Steenberg	pastor JC Koeleman	ds E Hulsmans	ds SH Smits
	Haga Ziekenhuis Leijweg 275	10.00	pater JB Beijik	ds E Baars	pastor HW Hoefman	ds S Wevers-vd Feltz	ds E Baars	pastor HW Hoefman	ds E Baars	pastor HW Hoefman	pater JB Beijik
	MCH Westeinde Lijnbaan 32	10.00	ds K Buist	ds IJ Visser	pastor AG Wessel	pastor W Hoogendoorn	pastor AG Wessel	ds IJ Visser	pastor Hoogendoorn	pastor AG Wessel	pastor Hoogendoorn
	MCH Sint Antoniusshove B. Banningln 1 Ldsch'dam	10.30	pastor AG Wessel	pastor Wessel	ds PA Wilbrink	pastor A de Grijter	pastor W Hoogendoorn	pastor AG Wessel	pastor Wessel	pastor Hoogendoorn	ds IJ Visser
Parnassia	Franciscuskerk Monsterseweg 93	10.30	pastor H Delemarre	mw H Verbaarschot	ds MH Kroes	pastor H v Breukelen	ds MT Minnema	mw M Speckens	ds MT Minnema	pastor H v Breukelen	ds JChr Donner
	Clarakapel Rozenbottelstraat 14	10.30	ds MT Minnema	pastor H Delemarre	pastor JA Smit	pastor P v Schagen	pastor T v d Engel	pastor P van Schagen	pastor T v d Knaap	ds MT Minnema	pastor H Delemarre
dienst met doventolk	Koningkerk B. Inghoeslaan 4 Vbg	10.00	> Fonteinkerk Vbg ds vdBurg & p Hiemstra		ds P vd Burg Z'meer			pastor T Hiemstra		ds DL Schiethart	dovenpastor JL Kievit

Kerken met vaste gegevens voor elke zondag

Anglican Church, Arij v d Spuiweg 1 8.30 & 11.00 Holy Communion, 9.30 All Age Worship, 18.30 evening service, Praise & Café, 4th sunday 17.00 choral evensong	American Protestant Church Esther de Boer van Rijklaan 1 9.00 quiet traditional worship, 10.00 Praise ! 11.30 traditional service with choir	Oud-Katholieke kerk Juffrouw Idastraat 7 elke zo 10.00 eucharistieviering geen woensdagvieringen en vespers in juli / aug	Het Apostolisch Genootschap Loevesteinlaan 170 9.30 samenkomst	Baptistengemeente Vier Heemskinderenstraat 91 10.00 samenkomst	Genootschap der Vrienden - Quakers Stadhouderslaan 8 10.30 stille samenkomst	Leger des Heils, Prinsengracht 57 10.00 samenkomst De Oase, van Meursstr. 1, 2e zondag vd maand 10u	Bethelkerk elke maandag 19u Taizé-avondgebed Zorgvlietkerk Prins Mauritslaan 10 elke vrijdag 20u Taizé-avondgebed Elandstraatkerk elke 1e zaterdag vd maand 19u30 Taizéviering Benedictuskerk elke laatste vrijdag van de maand om 19.30u Taizéviering
--	---	--	---	---	---	---	---

Rooms-katholieke kerken, Nederlandstalige weekendvieringen, zie verder www.vliethaghe.nl

Centrum, Parkstr 65a, H. Jacobus Maior zo 9.00 NL, 10.15 Lat., 12.15 NL	Schilderswijk, Hoefkade 623, H. Martha, za 19.00, zo 9.45. Boskant Fluwelen Burgwal 45 juli & aug zomerstop vieringen	Haagse Hout, Wassenaarseweg 53, St. Paschalis Baylon, zo 11.00	Bezuidenhout, Bezuidenhoutseweg 153, OLV van Goede Raad, za 17.3	Marlot, Bloklandenplein 15, Onbevlekt Hart van Maria, zo 9.3	Zeeheldenbuurt, Elandstraat 194, OLV Onbevlekt Ontvangen, zo 11.00	Rijswijk, Sir Winston Churchillln 372 H. Benedictus en Bernadette za 19.00, zo 9.30
Beeklaan 188, H. Agnes, zo 10.00	Valkenbos, Kamperfoeliestraat 279, H. Familie, zo 10.30, vr 10.00	Loosduinen, Loosduinse Hoofdstraat 4, OLV Hemelvaart zo 10.00, za 13.00	Waldeck/Kijkduin, Aaltje Noordewierstraat 4, H. Pastoor van Ars, zo 10.30	Leyenburg, Leyweg 930, H. Antonius & Lodewijk, zo 10.00, 3e za 13.00	Scheveningen, Scheveningsweg 233, H. Antonius Abt, za 17.00, zo 10.30	Rijswijk, van Vredenburgweg 69, H. Bonifatius, za 19.00, zo 11.00

Symbolen: ✘ met cantorij, muziek etc;
X = geen dienst; * geen opgave ontvangen;
☞ = zie www.kerkindenhaag.nl;
✘ voorganger met preekconsent;
△ kerkelijk werker.

Doordeweekse diensten:

■ Aandachtscentrum Schoolstraat 18 di t/m vr 13 u stilteviering

■ Kloosterkerk elke wo 19.30 u vesperviering

■ Evangelisch Lutherse Kerk elke wo 12.45 - 13 u middaggebed

Samenstelling: Kerkelijk Bureau Protestantse Gemeente te 's-Gravenhage. Opgave en wijzigingen: hagepreken@casema.nl. Telefoon (070) 385 87 07. Adres: Diamanthorst 187, 2592 GD 's-Gravenhage. Tehuizen publiceren intern eigen diensten, zie ook op internet: www.kerkindenhaag.nl

VOOR ADRESSEN VAN KERKEN ZIE PAGINA 6.
Aankondigingen voor september voor 7 augustus aanmelden via de website: www.kerkindenhaag.nl.

Meer agenda: kerkindenhaag.nl.

Inloop

Buurtmaaltijden, buurtkoffie, spelletjesavonden, allerlei inloopmogelijkheden: kijk op de agenda van www.kerkindenhaag.nl.

Rouwbegeleiding

Alleencafé, voor rouwenden.
Elke 2e di 15 u ■ Laakkapel

Lunchconcert

Gratis pauzeconcert met orgel.
Wo 4, 18, 21 juli, 1, 15, 29 aug. 12:45 u
■ Kloosterkerk

Zangavond

Zomerzangavond met koor en meditatie.
Wo 4 juli 20 u ■ Bethlehemkerk

Koormuziek

Singel! Zes motetten van J.S. Bach door ensemble Musa. Toegang € 10 / 20,-.
Za 7 juli 16 u ■ Kloosterkerk

Toneel en borrel

Mini-Matros, toneel. Na afloop borrel.
Do 12 juli, 14:30 u ■ Christus Triumfatorkerk

Zangdienst

Zangdienst van Stichting Radiogemeente. In aug. Heilig Avondmaal.
Zo 15 juli, 19 aug. 19 u ■ Christus Triumfatorkerk

Bloemschikken

Liturgisch bloemschikken.
Do 19 juli 14:30 u ■ Christus Triumfatorkerk

Orgelconcert

Organist Aarnoud de Groen bespeelt het Vierdag-orgel. Met projectiescherm.
Toegang € 5,-. ■ Za 21 juli 20 u
■ Bethlehemkerk

Koffieconcert

Marieke Stoel geeft een recital op twee orgels, met werk van Zipoli, Vierne en Barras. Toegang gratis, collecte.
Zo 22 juli 12 tot 12:30 u ■ Houstrustkerk

Johannes Verkuyll

Ds. Ruud Stiemer vertelt over zijn promotieonderwerp 'Johannes Verkuyll (1908-2001): Een leven lang zending en dialoog'.
Do 26 juli, 14:30 u ■ Christus Triumfatorkerk

Film en borrel

Film over vriendschap, met na afloop borrel.
Do 2 aug. 14:30 u ■ Christus Triumfatorkerk

Bazaarspullen inleveren

Inleveren spullen voor bazaar. Van alles welkom, maar geen zware tv's, encyclo-

Albert Wilzing (1939-2012)

Markant vernieuwer van kerk in de stad

Albert Wilzing, die dit voorjaar is overleden, was de drijvende kracht achter de vernieuwing van de kerkelijke publiciteit in de stad. *Kerk in Den Haag* is hem veel dank verschuldigd.

EN VAN DE MARKANTSTE HAAGSE hervormde predikanten van de laatste decennia, Albert Jan Wilzing, is op 30 april overleden, 73 jaar oud. Hij was dertig jaar predikant in de binnenstad en de Schilderswijk. Hij heeft de Lukaskerk aan het Om en Bij helpen uitbouwen tot een laagdrempelige, diaconale kerk met een uitnodigend karakter. Het was in de

jaren tachtig de eerste kerk met een professioneel ingerichte keuken. Wilzing leidde een druk leven. Hij had een bovengemiddeld ontwikkeld gevoel voor wat er in kerk en samenleving speelde en smeulde en benoemd moest worden. Hij was bestuurslid van talloze organisaties en was ook lid van de hervormde synode, het landelijk bestuur van de Hervormde Kerk.

Redactiestatuut

Hij is ook de man geweest die als redactievoorzitter eind jaren tachtig het traditioneel ogende kerkblad *Hervormd Den Haag* omvormde tot een aantrekkelijk journalistiek product met korte artikelen, gericht op een breed publiek. Het blad moest uitstralen dat 'het leuk is om bij een kerk te horen', vond hij. De formule die hij ontwikkelde en bewaakte, vormt nog steeds de basis van het blad, al heet het nu *Kerk in Den Haag*. Onder zijn leiding werd ook een redactiestatuut ingevoerd – nog steeds geldig – waarin staat dat niet een kerkbestuur, maar een onafhankelijke redactie voor de inhoud verantwoordelijk is. In een druk bezochte uitvaartdienst in de Grote Kerk is begin mei afscheid genomen van een geliefd predikant, die als visionair theoloog met een brede blik de volgende hem noodzakelijke vernieuwing van de christelijke gemeente in de grote stad mede heeft vormgegeven.

EEN UITGEBREID IN MEMORIAM IS TE LEZEN OP WWW.KERKINDENHAAG.NL.

Oud-katholieke kerk Juffrouw Idastraat

Juweeltje van kerk open voor bezoekers

AGENDA Wie via Google-earth inzoomt op Molenstraat en Juffrouw Idastraat, ontdekt een kerk die vanaf de straat niet te zien is. Wie binnen wil kijken, kan 's zaterdags mee met een rondleiding.

TUSSEN DE MOLENSTRAAT EN DE JUFFROU IDASTRAAT staat een juweeltje van een kerk, die zo goed verscholen is dat het gebouw vanaf beide straten niet te zien is. Het is de oud-katholieke kerk, die oorspronkelijk gebouwd is als rooms-katholieke schuilkerk. Het complex herbergt ook een nog veel oudere zolderkapel en de zogenoemde 'bisschopskamer'. Iedere zaterdag zijn er rondleidingen door dit verborgen stukje Den Haag.

Geheime bijeenkomsten

Vanaf circa 1578, enkele decennia na de Reformatie, werd de publieke uitoefening van de rooms-katholieke eredienst in de jonge Republiek, dus ook in Den Haag, verboden. Katholieken moesten in het geheim bij elkaar komen. Rond 1640 kwam een deel van de Haagse katholieken bijeen in een zolderkerk in het huis van een van de pastoors aan de Juffrouw Idastraat. Toen deze kerk bouwvallig werd, kreeg men toestemming om – tegen forse betaling – een echte kerk te bouwen, als het gebouw maar vanaf de straat onzichtbaar was. In 1722 kon de bouwpastoor Willem Frederik van Dalenoort (1658-1738) er zijn eerste dienst doen. De barokke stijl van het interieur doet denken aan gebouwen van de Franse hofarchitect Daniel Marot. In 1723 vond in de pastorie van Van Dalenoort, in wat nu

De kerkzaal van de oud-katholieke kerk.

de 'bisschopskamer' wordt genoemd, een belangrijke gebeurtenis plaats. Tegen de zin van de paus werd toen Cornelis Steenoven door het kapittel van Utrecht tot aartsbischop van Utrecht gekozen. Deze daad leidde tot een scheuring in de Nederlandse katholieke kerk, waaruit de hedendaagse Oud-Katholieke Kerk van Nederland is voortgekomen.

RONDLEIDING ZATERDAG 14:30 UUR, VERZAMELADRES: HIS GALLERY, MOLENSTRAAT 44. IN JULI EN AUGUSTUS IS DE KERK ZATERDAGMIDDAG OPEN VOOR GEBED EN BEZICHTIGING. ADRES: JUFFROU IDASTRAAT 7.

pedieën, oude computers en meubels.
Za 18 en 25 aug. 10-12 u ■ Maranathakerk

Orgelconcert
Vincent de Vries bespeelt het Bätz-orgel. Met projectiescherm.
Za 18 aug. 20:15 u ■ Evangelisch lutherse kerk

Bazaar

Bazaar met tweedehands spullen, planten, rad van avontuur, fotostudio, eten en drinken, loterij.
Vrij 31 aug. 15-19 u, za 1 sept. 11-16 u
■ Maranathakerk

PERSONALIA

Jubileum Trinette Verhoeven

Ds. Trinette Verhoeven van de Evangelisch Lutherse Gemeente viert haar 25-jarig ambtsjubileum. Sinds vorig jaar is ze ook predikant van de Lukaskerk. Donderdag 23 augustus is er om 18 uur in de Lukaskerk een korte viering met aansluitend een maaltijd (opgave niet nodig). Zondag 26 Augustus is in de Lutherse kerk een feestelijke dienst, aanvang 10:15 uur met aansluitend een receptie.

OPROEP

Ziekenhuis vraagt vrijwilligers

De Dienst Geestelijke verzorging van het Westeindeziekenhuis (MCH) zoekt vrijwilligers die op zon- en feestdagen patiënten kunnen begeleiden van en naar de kerkdienst van 10 uur. Of die op vrijdag tussen 10 en 12 uur patiënten kunnen bezoeken om ze uit te nodigen voor die kerkdiensten. Vrijwilligers ontvangen het ziekenhuisblad en een kerstpakket. Jaarlijks is er een vrijwilligersbijeenkomst en een uitstapje. Informatie bij Ad de Gruijter, tel. 330 25 56.

COLOFON

KERK IN DEN HAAG MAANDBLAD
WWW.KERKINDENHAAG.NL WEBSITE

Juli/aug. 2012, jaargang 15, nr. 147.

Uitgave van de Protestantse Gemeente te 's-Gravenhage, de Evangelisch-Lutherse Gemeente Den Haag, de Gereformeerde Kerk van 's-Gravenhage-Oost en de Rooms-Katholieke Stadsstichting Vliethaghe.

Contact:
redactie@kerkindenhaag.nl
Tel. (070) 397 24 88,
Folke Bernadottestraat 44,
2552 NZ Den Haag

Hoofdredacteur: Jan Goossensen
Eindredactie: Margot C. Berends,
Robert Reijns

Redactie: Henk Baars, Rob van Essen,
Jonathan van der Geer, Hens Haec,
Margreet Klokke, Anneke Leewis-Bickes,
Paul Schott, Claartje Vinkesteyn,
Marijke Witteman.

Overige medewerkers:
Rogier Chang (fotografie), Sharda Dihal en Jaap van den Berg (rubriek

kerkdiensten), Lemuel (website), Pieter van Schouwenburg (vormgeving), Hanneke Gelderblom (column).
Druk: JP Offset.

ADVERTENTIES:
WWW.KERKINDENHAAG.NL
E-MAIL: INFO@KERKINDENHAAG.NL
TEL. KANTOORUREN: 06 - 30 16 48 20.

Los postabonnement:
€ 17,50 per kalenderjaar (10 nummers).
Opgave: pgdh@xs4all.nl
of 385 87 07.
Rek.nr. 777 49 10 t.n.v.
Kerk in Den Haag.

Zomerstek: tientallen gezellige activiteiten

Van 23 juli tot en met 31 augustus zijn onder de noemer Zomerstek weer tientallen inspirerende en gezellige zomerse activiteiten.

ZE ZIJN IN HET BIJZONDER BEDOELD voor Hagenaars die niet op vakantie gaan. Maar uiteraard is iedereen welkom. Sommige activiteiten zijn binnenshuis, andere in de vrije natuur. Wie wil kan bijvoorbeeld sportief uitwaaien in de Scheveningse duinen, het verleden verkennen met kruisvaarders, op verrassingstocht gaan met buschauffeur Aad, 'meelopen met Jezus' en nog veel meer doen. Het overgrote deel van de activiteiten is gratis, maar voor enkele wordt een kleine bijdrage gevraagd, variërend van € 1,00 tot € 2,50. De organisatie berust bij Stek. Inschrijven (voor maximaal negen activiteiten) is verplicht en kan tot 8 juli. Bel of mail Anneke IJzerman, tel. (070) 318 16 16. E-mail: info@steknet.nl. Zie ook: www.steknet.nl.

DOLF TIELKEMEIJER

Dolf Tielkemeijer, predikant van de Thomaskerk, en emeritus-predikant Gerrit de Groot schrijven om beurten een aflevering van deze theologische rubriek. De titel is een knipoog naar het befaamde boek *Bijbels ABC* van K.H. Miskotte.

BIJBELS QRS DE VLEUGELS VAN GOD EN DE VLEUGEL VAN BOAZ

HET OUDE TESTAMENT HEFT VERSCHILLENDE woorden voor 'vreemdeling'. Er is de vreemdeling uit het eigen volk, iemand die zich van zijn of haar wortels heeft vervreemd en zich gedraagt als een vijand. Niet perse de criticus of de klokkenluider. Eerder diegene die het beste van de eigen traditie bederft en zwart maakt. Dan heb je de vreemdeling die van ver komt en zich afzijdig houdt, die alleen in het verleden leeft en alles van het nieuwe land als een bedreiging ervaart. En je hebt de vreemdeling die van ver zich al toewendt, die open staat, die niet alleen lijfelij, maar ook innerlijk aankomt in een nieuw klimaat en een nieuwe taal. De laatste vreemdeling krijgt in de Schriften een ereplaats naast de arme, de weduwe en de wees en dient met liefde te worden opgenomen in de gemeenschap. Zo'n vreemdeling heet in de Tien Geboden 'uw vreemdeling',

al wordt dat veelzeggende woordje 'uw' in veel bijbelvertalingen volstrekt ten onrechte uit de tekst weggepoetst. De Moabitische Ruth, de hoofdpersoon van het bijbelboek Ruth, is een vreemdelinge van het derde soort. En zij, ik zal het meteen maar verklappen, wordt uitverkoren om de stammoeder van de Messias van Israël te zijn. Een vrouw met twee paspoorten. Nota bene! Maar het bijbelboek Ruth is geen partijpolitiek pamflet dat per se gelijk wil hebben. Het vertelt van het gewone leven, in bitterheid en in schoonheid, en hoe de Allerhoogste in het gewone leven van mensen aanwezig is. In de arbeid van de mens en in de maaltijd en de rust. In verdriet en in verwachting. Heel gewoon en juist daarin een vermoeden, een zucht, toeval, een stille wenk, sporen van heiligheid. Als Ruth op de akker verschijnt om te werken, om

aren te lezen achter de maaiers, om op te rapen wat voor de arme en de vreemdeling moet blijven liggen, wordt zij door de landeigenaar Boaz begroet. Hij wenst haar een plek toe onder de vleugels van Israëls God. Hij zegt nog meer, lees het maar na, maar dit is al opmerkelijk genoeg. De vreemdeling wordt welkom geheten in het binnenste van het geloof: onder de vleugels. Niets van God wordt haar onthouden. Over gastvrijheid gesproken. Ruth, deze vreemdelinge, is welkom op de werkvloer, in de kring van de arbeiders en bij de maaltijd. Dat is al meer dan het gewone. Maar hier gaat het nog verder: ze is ook welkom in de binnenkamer. In de ziel. Bij de bron. Onder de vleugels van de Allerhoogste.

En dan licht opeens iets op van de fijnzinnigheid van de bijbeltaal. Als Ruth in de nacht naar Boaz toegaat om zich helemaal aan hem toe te vertrouwen, dan zegt zij: 'Spreid je vleugel over mij uit!' Enkelvoud: vleugel. Bij God was het meervoud: vleugels. Van God weten wij niet hoeveel vleugels Hij heeft. Dat ontstijgt ons, groter dan onze woorden, groter dan ons hart. Boaz heeft er maar een tje. Hij is God niet. Er is een oneindig verschil tussen God en mens. En toch mag Boaz voor Ruth iets zijn van God. Iets van God mag de mens voor de ander zijn. Iets. En 'iets' is niet 'niets'.

Bezinnend wandelen, wandelend bezinnen

Deze ochtend ervaar ik de wereld even niet als een toevallige klont deeltjes

REPORTAGE Het wonder van de schepping beleven in Haagse parken, dat kan via de Kloosterkerk.

TWEE LEDEN VAN DE KLOOSTERkerk bedenken ieder seizoen een bijzondere wandeling. Reinder de Boer wilde – samen met Charlotte Janse – graag een activiteit organiseren buiten de kerkmuren. Niet verwonderlijk wellicht voor iemand die een opleiding heeft genoten tot landschapsarchitect. Het is zaterdagochtend half tien. Normaal gesproken slaap ik nog, maar nu sta ik in Clingendael. De zon schijnt, het is zelfs warm. Onder een grote boom luisteren wij, zo'n twintig wandelaars, naar de voordracht van een gedicht. Reinder de Boer stelt voor het eerste stuk van de wandeling te zwijgen. Zo wandelen we stil een eindje met elkaar op, terwijl ik langzaam wakker word. Ik ben blij niet te hoeven praten. De nog niet in bloei staande rhodon-

derons vormen groene muren langs ons pad. De vele vogels laten zich luidruchtig horen.

Japanse tuin

In de Japanse tuin houden we halt en luisteren we opnieuw naar een voordracht. Uit de liedbundel *Tussentijds* klinkt 'Zoals een bloem zijn kelk heft naar de zon'. Het stil zijn, het gewaar zijn van de prachtige omgeving en de teksten versterken elkaar. Al kan ik soms de aarde als een toevallig in elkaar gegooide klont deeltjes ervaren, deze ochtend voert het wonder van de schepping de boventoon. De Japanse tuin is op haar beurt een wonder van menselijke ordening en esthetiek. Het lijkt wel alsof ik ieder jaar weer vergeten ben hoe prachtig het daar is.

Gaandeweg de wandeling ontstaan er toch wat gesprekjes en weet Reinder de Boer ons meer te vertellen over de stijl van het landgoed Clingendael. Zoals dat in de romantische, Engelse landschapsstijl altijd veel spiegelingen in het water worden ontworpen. We staan op een brug en zien inderdaad de vele bomen

Stilte, teksten en omgeving versterken elkaar

verdubbeld. Ik voel mij bijna ondergedompeld in een bad van bladeren. De laatste tekst, voorgelezen tussen de bloeiende azalea's, komt uit het gebedenboek *Zeggen en zwijgen*. 'Dat gezegend is deze tijd van groei en bloei. Dat gezegend is deze periode van minderen en loslaten.' Ik laat de woorden op mij inwerken en zie inderdaad dat deze opmaat naar de

Het wandelgroepje luistert naar landschapsarchitect Reinder de Boer.

zomer een periode van loslaten aankondigt. Ik herinner mij lange zomervakanties waarin alles stil kon vallen om het schooljaar nieuw te kunnen beginnen. Dat beeld krijg ik nu zomaar weer aangereikt. Met het voornemen vaker in de ochtend naar het park te gaan, bedank ik de initiatiefnemers die

gelukkig reeds een vervolg hebben georganiseerd.

GILLES BOEUF

VOLGENDE DATUM: 27 OKTOBER.
VERZAMELEN 9:30 UUR, IN GANG PARK
SORGHVLIET, SCHEVENINGSEWEG.

André Vis blaast COV Scheveningen nieuwe adem in

De klinkers graag voor in de mond

INTERVIEW Sinds twee jaar geeft dirigent André Vis leiding aan de Christelijke Oratorium Vereniging Scheveningen. Daarmee is voor het gezelschap veel veranderd.

ZORG DAT JE IN HET METRUM blijft en niet voorover valt', maant André Vis het koor, dat op deze repetitieavond – lang niet voltallig – bijeen is om *Die Schöpfung* van Haydn in te studeren. Aansluitend geeft hij aanwijzingen voor de juiste uitspraak van de woorden *erzählen* en *Himmel*: 'Zodat het toch iets verzorgder klinkt. Niet te Hollands.' De zangers proberen het opnieuw, en nog eens.

De zangers proberen het nog een keer. En nog eens.

Transparante klank

'Je bent nooit klaar, er is altijd wel iets te verbeteren', verklaart Vis (35) kort voor de repetitie. Met nog geruime tijd te gaan voor de uitvoering van het stuk op 16 november, is dat een begrijpelijke uitspraak. Toch staat de professionele dirigent uit Krimpen aan de IJssel sinds zijn aantreden bij de Christelijke Oratorium Vereniging (COV) Scheveningen bekend als een behoorlijk strenge leermeester. 'Ik streef naar een heldere, transparante klank', meent hij resoluut, 'een klank waardoor alles goed waarneembaar is voor de luisteraar.' In wat technisch bewoordingen gaat het Vis om de vorming van klinkers. De plaats in de mond van de klinker kan de klankkleur van een koor sterk beïnvloeden. Vaak nemen koorzangers de klinkers te veel 'achter in de mond', waardoor er een donkerder geluid ontstaat. Dit zo-

genoemde 'kleuren' is volgens Vis 'meer iets van vroeger'. De zangers moesten wennen aan Vis' vernieuwde aanpak. Zijn voorganger, die tientallen jaren aan het roer stond en tot een andere stroming behoorde, had een andere werkwijze. 'Het eerste

we afscheid moeten nemen.' Het is streng, erkent Vis. Maar het kan soms niet anders. 'Met het bestuur is voor een bepaalde route gekozen. Dat is echt niet altijd leuk voor de zangers.

'Er is altijd wel iets te verbeteren'

jaar draaide vooral om het kennismaken. De overgang van een zeventigjarige dirigent naar een jongen van drieëndertig was voor het koor enorm.' Soms moet de jongeman in het streven naar de geschikte klank overgaan tot harde ingrepen: 'We houden stemtesten om de kwaliteit van het koor te bewaken. Van een aantal zangers hebben

Omdat het koor in hun hart zit – het is hun leven – kunnen veranderingen snoeihard aankomen.'

Toch werpt zijn nieuwe aanpak vruchten af. 'Het koor is geleidelijk op een iets andere manier gaan zingen. Ze raakten de vertrouwde klank aan van kelijk kwijt, maar wennen er nu aan en vinden het ook mooi. Ik merk dat de klank verbetert.' De volgens Vis 'berelastige' *Johannes Passion* was vorig jaar een geschikte proeve van bekwaamheid voor het koor-nieuwe stijl. 'Ze hebben het veertig jaar lang om de twee jaar gezongen. De eerste uitvoering onder mijn leiding was dus enorm spannend.' Vis moest bovendien met deze uitvoering zijn diploma 'koördinatie tweede fase' behalen. Hij slaagde, in een mudvolle Oude Kerk in Scheveningen, en prijst het koor. 'Gezien de reacties van het publiek zou je kunnen zeggen dat het erg goed is gegaan.'

Kapstok

Aan *Die Schöpfung* doen zo'n veertig koorleden mee, plus zo'n twintig projectzangers. Hij prijst het als 'een vrolijk, ontzettend leuk stuk. Een geweldige kapstok om elementen als zuiver-

Concerten Bätz-orgel in Lutherse kerk

In de Lutherse kerk worden in juli op alle zaterdagmiddagen orgelconcerten gegeven. Te horen zijn Aarnoud de Groen, Gerard Legierse, Jan van Wingerden en Aart Bergwerff. Ze spelen klassiekers uit de orgelliteratuur. Aanvang 12:45 uur, toegang vrij. Eind september is er ter gelegenheid van het 250-jarige bestaan van het orgel een symposium. Wie zich nu al opgeeft, krijgt toegangskaartje. Zie www.hetbätzorgel.com.

heid, klankkleur en uitspraak aan op te hangen'. Maar de dirigent blijft waakzaam; er zitten straks drie 'native speakers' uit Duitsland en Oostenrijk in het koor. 'Mocht ik het niet bij het rechte eind hebben, dan word ik daar in stereo op gewezen.'

MATTHIJS TERMEER

Koor zoekt projectzangers

De COV Scheveningen zoekt projectzangers voor de uitvoering van *Die Schöpfung* op 6 november in de Oude Kerk. De repetities zijn op donderdag (behalve in de zomervakantie) van 20 tot 22 uur in de Bethelkerk, Scheveningen.

INFO WWW.COVSCHEVENINGEN.NL.

advertentie

PC LOOPT NIET LEKKER?

Tijd voor een PC Refresh!

Vanaf € 49,- loopt uw PC weer als nieuw

- ✓ Volledige herinstallatie van Windows XP, Vista of 7
- ✓ Windows veiligheidsupdates en up-to-date virusscanner
- ✓ Uw persoonlijke bestanden netjes teruggeplaatst

Een nieuwe PC kan nog even wachten..

Maar de ergernis over uw huidige PC kunt u NU beëindigen!

Bel: 06 330 36 596 - E-mail: info@pcrefresh.NU - www.pcrefresh.NU

GELDERBLOM

MISSERS OP DEN HAAG CS

Het Centraal Station van Den Haag ontvangt dagelijks 190.000 bezoekers. Onder hen zijn 150.000 reizigers, de andere 40.000 zijn passanten. Behoorlijke aantallen, die in de toekomst nog hoger zullen worden. Den Haag Centraal behoort tot de vijf landelijke zogenoemde sleutelprojecten, waarbij de besluiten over allerlei aansluitingen door het bedrijfsleven en de diverse overheden samen moeten worden genomen. Ooit is het gebouw als station annex kantoorgebouw ontworpen, met de voetgangerspassage op de eerste verdieping. Op de begane grond en eronder kwamen de parkeer- en fietsfaciliteiten. Het gebouw kwam er, maar de fraaie voetgangerspassage is vrijwel meteen wegbezuinigd en nooit uitgevoerd. Het Koningin Julianaplein is daarom altijd een raar soort restruimte gebleven.

De bouw van het afzichtelijke M-gebouw, dat meteen bij de presentatie al de scheldnaam 'de holle kies van Den Haag' kreeg, is vorig jaar dankzij de crisis gelukkig afgeblazen. Maar het oversteken naar de voetgangersgebieden is nog steeds niet goed opgelost. Een andere misser van Den Haag als regeringscentrum – en van Brussel als vergadercentrum – is de aansluiting op de hogesnelheidslijn. Overstappen in Rotterdam blijft noodzakelijk. Dus blijven Rutte en De Jager, anders dan de Franse premier, maar gewoon met de auto naar Brussel gaan. Op dit moment wordt er hard gewerkt aan de verbouwing van het Centraal Station. Er komt een nieuw, 22 meter hoog glazen plafond, rustend op slechts acht kolommen die twintig meter in de grond hun basis vinden. Het is zonder meer razend knap hoe Prorail erin slaagt de noodzakelij-

ke werkzaamheden in hoofdzaak 's nachts uit te voeren. Het treinverkeer moet immers gewoon doorgaan. Dat deze verbouwing op het station met enig omlopen en gezocht gepaard gaat, is te begrijpen. Wat echter verbazing wekt, is dat de besluitvorming over de overige zaken niet geregeld blijkt te zijn. Het onherbergzame busstation op de eerste verdieping, waar je in een smoezelige wegwaai-ruimte moet wachten, wordt niet aangepakt. De bussen zullen met hun kop naar het station komen te staan, waardoor de nummers zichtbaar worden. Maar daar blijft het bij. De inrichting is een zaak van de gemeente Den Haag, zegt Prorail. 'Daar gaan wij niet over.' Onbegrijpelijk is ook dat over de fietsenstalling nog geen beslissing genomen is. Nu staan er 6.000 fietsen, in de toekomst zal dat aantal verdubbelen.

En dan zijn er nog een paar merkwaardige coördinatie-missers. De lift naar tram of busstation op de hoger gelegen verdieping is onvindbaar: niet goed aangeduid. De meeste Randstadraillijnen zijn in beheer bij de HTM, maar er is ook een randstad-rail van de Rotterdamse vervoersmaatschappij. De verbinding met Rotterdam Centraal blijkt uitstekend te zijn. Maar de lijn is onvindbaar. Wanneer een NS-trein naar Rotterdam vertraging heeft of uitvalt, is deze railverbinding een uitstekend alternatief. Maar de stationsomroeper vermeldt hem niet – zo merkte ik onlangs. Er werd aanbevolen dan maar de trein via Gouda te nemen. Hoezo coördinatie en afstemming? De conclusie is dan ook helaas: er komt een supermooi en waarschijnlijk onvoorstelbaar duur dak, maar verder zijn er veel gemiste kansen in de samenwerking tussen Prorail, het rijk, de gemeente en de diverse vervoersbedrijven.

HANNEKE GELDERBLOM – LANKHOUT